

Wat is gelijkheid in *Opzij*?

Een discoursanalyse van het feministische maandblad

Bachelorscriptie Taal- en Cultuurstudies
Hoofdrichting Postcolonial- en Genderstudies
Jaar 2014-2015 Blok 4
Supervisor: Eva Midden
Charlot Verlouw
Studentnr. 3790797
19 juni 2015
MLA gerefereerd
7672 woorden

Inhoudsopgave

Abstract	3
Inleiding	5
Hoofdstuk 1: aanleiding en wetenschappelijke positionering.....	7
Feministisch maandblad <i>Opzij</i> : inhoud en kritiek.....	7
De nieuwe koers van <i>Opzij</i>	8
Wetenschappelijke positionering van <i>Opzij</i>	9
Insluiting en uitsluiting sinds de oprichting.....	9
Controversiële onderwerpen worden vermeden vanaf de jaren '80.....	10
Bewustwording van diversiteit in de jaren '90	10
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	12
Gelijkheid en verschillenden	12
Hoe wordt gelijkheid neergezet in de academische literatuur?.....	12
Hoofdstuk 3: Methode.....	17
Discoursanalyse	17
Macht	19
Moederschap.....	19
Representatie	20
Hoofdstuk 4: Analyse	21
Onderwerpkeuze	21
Inclusiviteit en exclusiviteit	22
Het nieuwe feminisme; divers en met mannen	22
“Niet zeuren”	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Zelf verantwoordelijkheid nemen	25
Conclusie analyse	27
Conclusie.....	28
Literatuurlijst	30
Verklaring kennisgeving plagiaatregels.....	35

Abstract

Irene de Bel deed bij haar aanstelling als hoofdredacteur van *Opzij* stellige uitspraken. In praatprogramma's en interviews in kranten sprak zij van een nieuwe koers voor het feministische maandblad. Ze wilde een positief blad, zonder het zogenaamde vechterige en zeurderige imago van het 'oude feminisme', maar een blad waarin de vooruitgang gevierd wordt. Ze wilde een diepgaand, journalistiek vrouwenblad maken waarin het feminisme niet het hoofdthema is.

Deze uitspraken maken het interessant om *Opzij* onder de hoofdredactie van Irene de Bel te onderzoeken. Er is al veel onderzoek gedaan naar *Opzij*, vooral naar inclusiviteit en exclusiviteit van het blad. Zo was *Opzij* in het begin vooral voor blanke vrouwen, en werden de problemen van niet-blanke vrouwen niet altijd erkend. In de jaren '90 werd *Opzij* zich bewust van de emancipatie van niet-blanke vrouwen, maar zij werden nog altijd apart gecategoriseerd.

Dit onderzoek wordt geplaatst in de context van het gelijkheidsdenken, het verschildenken en het deconstructiedenken. Met een discoursanalyse wordt bepaald wat *Opzij* verstaat onder gelijkheid, en op welke manier de opvatting van gelijkheid past in het theoretische kader van gelijkheidsdenken en verschildenken. Met een discoursanalyse worden sociale structuren en machtsstructuren in een tekst blootgelegd. Het wordt duidelijk met welk motief een tekst geschreven wordt en voor wie de tekst de meest voordelige uitkomst heeft.

Uit de analyse in dit onderzoek is gebleken dat gelijkheid voor *Opzij* in het midden ligt van gelijkheidsdenken en verschildenken. In de editorials van Irene de Bel wordt vaak met een beschuldigende vinger gewezen naar de maatschappij, en wordt vrouwen zelf niets verweten. Dit is in strijd met De Bel's streven om het blad te ontdoen van het zogenaamde zeurderige imago. Aan de andere kant wordt in de grotere artikelen de bal bij zowel vrouwen zelf als de maatschappij gelegd; zowel vrouwen zelf als de maatschappij moeten problemen die bestaan rondom de emancipatie van vrouwen erkennen, en de oplossing ligt dan ook bij beide partijen. Bijvoorbeeld bij het artikel over de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW); vrouwen kunnen zelf veel doen om zowel moeder te zijn en aan de top van de

academische wereld te komen. Maar het instituut KNAW moet ook veranderingen doorvoeren in haar beleid om vrouwen gelijke kansen te geven als mannen.

Uit de analyse is gebleken dat de doelen die Irene de Bel uitsprak bij haar aanstelling slechts deels gehaald zijn. Gelijkheid wordt volgens *Opzij* bereikt als alle betrokken partijen problemen die vrouwen ervaren erkennen, en alle betrokken partijen aanpassingen doorvoeren om deze problemen op te lossen.

Inleiding

Feminisme is weer helemaal actueel. Actrice Emma Watson hield in september 2014 een inspirerende speech over gendergelijkheid bij de Verenigde Naties, zowel mannelijke als vrouwelijke beroemdheden komen uit de kast als feminist en het ene na het andere opiniestuk over een feministisch onderwerp verschijnt online of in de krant. Een van de bakens van het feminisme in Nederland staat al sinds 1972 fier overeind: het feministische maandblad *Opzij*. Waar de algemene opinie feministische onderwerpen lang niet altijd centraal heeft staan, is *Opzij* altijd doorgegaan. Met een oplage van 44.543 is *Opzij* het grootste feministische maandblad van Nederland (Weekbladpers.nl). *Opzij* is toonaangevend voor het feminisme in Nederland (Midden, 2012, 2) en daardoor een waardevol onderzoeksobject.

Opzij werd opgericht in 1972 door Hedy d’Ancona en Wim Hora Adema, met de volgende boodschap.

“Over *Opzij*: dat ervan uitgaat dat vrouwen zijn achtergehouden en achtergebleven en dat zélf nog maar nauwelijks in de gaten hebben...” (Website *Opzij*, Geschiedenis *Opzij*).

Opzij noemde zichzelf ‘radikaal feministisch’ en werd opgericht in de context van de tweede feministische golf (Kennisinstituut Atria). Naar eigen zeggen heeft *Opzij* zich altijd aan kunnen passen aan de veranderende tijdgeest, ‘zonder concessies te doen aan de eigen grondbeginselen’ (Website *Opzij*, Geschiedenis *Opzij*). Van 1981 tot 2008 was Cisca Dresselhuys hoofdredacteur van het blad. Na 26 jaar op die post gezeten te hebben droeg ze het stokje in 2008 over aan Margriet van der Linden, die op haar beurt in 2012 weer afscheid nam. In 2014 werd Irene de Bel benoemd tot hoofdredacteur van het feministische maandblad (Website *Opzij*, Geschiedenis *Opzij*).

Sinds de oprichting van *Opzij* in 1972 is er veel veranderd in Nederland, zeker voor de positie van de vrouw. *Opzij* is daarom altijd een interessant onderzoeksobject geweest, want hoe profileert een feministisch maandblad zich in een alsmaar veranderende maatschappij? In dit onderzoek staat de “nieuwe koers” onder hoofdredacteur Irene de Bel centraal. Bij haar aanstelling als hoofdredacteur kondigde ze aan de richting van het blad helemaal om te gooien.

Inmiddels zit Irene de Bel al meer dan een jaar op de positie van hoofdredacteur van *Opzij*. De ambities die zij uitsprak bij haar aanstelling als hoofdredacteur waren opzienbarend; de Bel was vastbesloten de koers van *Opzij* helemaal om te gooien. Deze nieuwe koers vormt de aanleiding voor dit onderzoek. De onderzoeksvraag in deze scriptie is: “Hoe wordt gelijkheid gedefinieerd in *Opzij* onder hoofdredactie van Irene de Bel?”

Allereerst wordt de aanleiding van het onderzoek verder uiteengezet door de nieuwe koers van *Opzij* toe te lichten en de wetenschappelijke positionering van *Opzij* te schetsen. Er is al veel onderzoek gedaan naar *Opzij*, maar nog niet naar *Opzij* onder hoofdredactie van Irene de Bel. In het tweede hoofdstuk staat de eerste subvraag centraal; “Hoe wordt gelijkheid neergezet in de academische literatuur?” Door een theoretisch kader te schetsen van de opvattingen over gelijkheid kunnen uitspraken gedaan worden over de definitie van gelijkheid door *Opzij*. In dit hoofdstuk komen drie perspectieven op gelijkheid aan bod: gelijkheidsdenken, verschillendenken en deconstructiedenken. In het derde hoofdstuk komt de methode van dit onderzoek aan bod; de discoursanalyse. Dit is een methode om verborgen machtsrelaties en motieven van de auteur in een tekst bloot te leggen. In dit onderzoek worden drie nummers van *Opzij* geanalyseerd.

Daarna volgt de analyse, waarin de laatste twee subvragen centraal staan; “Welke onderwerpen komen aan bod in *Opzij* onder hoofdredactie van Irene de Bel en hoe wordt erover gesproken?” en “In hoeverre komt de inhoud van *Opzij* overeen met de nieuwe koers die Irene de Bel bij haar aanstelling uitsprak?” Er wordt gekeken naar de onderwerpkeuze van de nummers, de focus van de artikelen en de uitspraken die Irene de Bel doet in haar editorials.

Als laatste volgt de conclusie, waarin gereflecteerd wordt op de wetenschappelijke positie van dit onderzoek, de resultaten van het onderzoek besproken worden en een suggestie wordt gedaan voor vervolgonderzoek.

Hoofdstuk 1: aanleiding en wetenschappelijke positionering

Feministisch maandblad *Opzij*: inhoud en kritiek

Opzij plaatst in elk nummer een groot interview met de vrouw op de cover. Zo waren in het afgelopen jaar Angela Groothuizen, Zarayda Groenhart en Sofie van Enk aan het woord. In interviews vertellen zij over traumatische ervaringen uit hun jeugd en de invloed daarvan op hun leven (Van Wiggen, *Opzij*, september 2014), over concurrentie in hun vakgebied en carrière maken (Schoon, *Opzij*, januari 2015) en het combineren van ambitie, carrière en moederschap (Schoon, *Opzij*, maart 2015). Een blik door de nummers van het afgelopen jaar leert dat deze thema's regelmatig terug zijn gekomen. Zo zijn er artikelen over misbruik binnen gesloten Marokkaanse gemeenschappen, wordt er met regelmaat geschreven over vrouwen met ambitie en hoe zij zich staande houden in een omgeving die deze ambitie niet ondersteunt en is er veel aandacht voor de verdeling tussen werk en (mantel)zorg.

Ook is er in *Opzij* veel aandacht voor vrouwen met een hoge maatschappelijke positie. Zo is er een portret te lezen van vrouwelijke ambassadeurs in het Midden-Oosten en in Afrika (*Opzij* maart 2015), en wordt in hetzelfde nummer sterrenkok Margot Janse geïnterviewd. Daarnaast staat *Opzij* ook bekend om de jaarlijkse *Opzij* Top 100, een lijst met de 100 machtigste vrouwen van Nederland. Mede hierdoor heeft *Opzij* regelmatig het verwijt gekregen te 'wit' en te elitair te zijn, schreef onder andere columniste Rosanne Hertzberger in het NRC Handelsblad. *Opzij* plaatste hier in 2009 zelf een poll over op de website. De vraag was: 'Richt de vrouwenbeweging anno nu zich teveel op topvrouwen?' 76% van de respondenten antwoordde positief.

Maar er klinkt ook andere kritiek. Zo werd Margriet van der Linden, hoofdredacteur van 2008 tot 2012, ervan beschuldigd juist een glossy gemaakt te hebben van *Opzij*, hoewel zij in haar voorwoord bij haar benoeming tot hoofdredacteur het belang van feministische thema's onderstreepte (Website *Opzij*, Voorwoord). De kritiek kwam onder andere van José Rozenbroek, oud-hoofdredacteur van Volkskrant Magazine en ELLE, in HP De Tijd (oktober 2013).

"Margriet van der Linden is een beetje LINDA. na gaan doen, in inhoud, maar vooral in vorm. Zonder lullig over haar te willen doen, is *Opzij* onder haar leiding een van de vele vrouwenbladen geworden."

De nieuwe en huidige hoofdredacteur is Irene de Bel. Zij studeerde civiele techniek aan de Technische Universiteit in Delft, werkte onder andere als chef internet bij het Parool en was hoofdredacteur van het populair-wetenschappelijke blad *New Scientist* (DWDD, 20 mei 2014). Toen op 20 mei 2014 bekend werd dat zij hoofdredacteur werd van *Opzij* gaf zij verschillende interviews waarin zij duidelijk de nieuwe koers die zij wilde varen met het maandblad omschreef.

De nieuwe koers van *Opzij*

De Bel was te gast bij het dagelijkse actualiteitenprogramma 'De Wereld Draait Door' (DWDD) en vertelde over de koers die zij wilde gaan varen met *Opzij* onder haar leiding. Zij zei dat het tijd was voor een nieuw, positief feminisme met een fris en modern imago (DWDD, 20 mei 2014). De deelname van mannen aan deze 'nieuwe strijd' acht De Bel cruciaal.

"Het is tijd voor een nieuw type feminisme. *Opzij* heeft net als het feminisme last van veranderende tijden en een veranderend imago. Het wordt tijd dat de jonge werkende moeders meer kansen pakken" (Irene de Bel, DWDD, 20 mei 2014).

In andere interviews spreekt De Bel ook van een nieuwe koers. Ze omschreef zichzelf als een 'bakfietsmoeder van 36 uit Amsterdam-Zuid' (*NRC Handelsblad*, 20 mei 2014) en als een aanhanger van het no-nonsense feminisme van Heleen Mees, waarbij vrouwen zelf verantwoordelijkheid nemen voor hun financiële onafhankelijkheid.

"Het belangrijkste onderwerp is dat vrouwen zelf de verantwoordelijkheid nemen voor hun financiële onafhankelijkheid. (...) Maar niet klagen en zeuren, niet parttime gaan werken; vrouwen moeten daar zelf werk van maken. Als dat ze niet lukt, is dat hun persoonlijke probleem. Daar zijn andere bladen voor." (Irene de Bel, *NRC Handelsblad*, 20 mei 2014).

Daarnaast sprak ze in een interview in het programma 'Timeline' van '7Ditches TV' (29 september 2014) over het karakter van het blad, en ging ze in op het imago van feministen als boze vrouwen met lang okselhaar die op de barricade hun BH verbranden. De Bel wil van het zogenaamde vechterige imago van het feminisme af en de successen van de afgelopen tijd vieren. Ze wil de positieve kanten benadrukken en een subtielere strijd voeren. Er zijn wel degelijk nog stappen te zetten volgens De Bel. Hierbij noemt ze onder andere de verdeling van werk en zorg, seksueel en huiselijk geweld en het loonverschil tussen mannen en vrouwen. De

Bel geeft aan een diversiteit aan onderwerpen te willen adresseren. De Bel beschouwt 'het feminisme' als een onderdeel van haar koers binnen *Opzij*, niet het hoofdthema. Ze wil van *Opzij* een diepgaand, journalistiek vrouwenblad maken, zoals dat nog niet bestaat in Nederland (DWDD, 20 mei 2014).

Wetenschappelijke positionering van *Opzij*

In dit onderzoek ligt de focus op de definitie van gelijkheid door *Opzij*. Dit hangt nauw samen met onderzoek naar de doelgroepen die *Opzij* wil aanspreken. Er is al meerdere malen academisch onderzoek gedaan naar de doelgroepen van *Opzij* en naar de in- en uitsluiting van bepaalde groepen in de onderwerpkeuze van *Opzij*.

Insluiting en uitsluiting sinds de oprichting

Uit een onderzoek van Joke Hermes en Véronique Schutgens uit 1991 is gebleken dat *Opzij* weinig ruimte liet voor 'andere stemmen', bijvoorbeeld stemmen van lesbische en zwarte feministen. Eva Midden (2012) kwam 21 jaar later tot ongeveer dezelfde conclusie. Dat is opmerkelijk, want kennelijk is er in 21 jaar niets veranderd. Midden deed onderzoek naar de rol van multiculturalisme in *Opzij*. Uit haar onderzoek bleek dat het feminisme van *Opzij* weinig divers is. Bijvoorbeeld: er wordt wel over islamitische vrouwen gepraat, maar niet met hen. Kwesties over vrouwen en de Islam worden bekeken vanuit een 'universele feministische blik' (2012, 14). Er is geen ruimte voor debat over hoe feminisme en Islam met elkaar gecombineerd kunnen worden. Verschillen tussen vrouwen worden door *Opzij* nauwelijks erkend, evenals de verschillende ideeën over wat emancipatie kan zijn (2012, 15).

Het vraagstuk over inclusiviteit in *Opzij* is daarnaast ook onderzocht door Anne Dijkman (2008). Zij onderzocht 30 jaar *Opzij*, van 1972 tot 2002 en concludeerde dat de wij/zij-verhoudingen altijd aanwezig zijn geweest in *Opzij*, maar dat deze verhoudingen ook aan verandering onderhevig zijn (Merel Bas, 2014, 20). Volgens Dijkman zijn processen van in- en uitsluiting niet statisch maar juist historisch veranderlijk (2008, 77). De focus ging van blanke, heteroseksuele mannen en vrouwen waarbij traditionele keuzes door *Opzij* sterk werden afgewezen, naar een feminisme waarbij de mannen eind 1970 op een zijspoor werden gezet.

Mannen werden steeds meer aangemerkt als de aanstichter van de ongelijke positie van vrouwen en huisvrouwen werden gezien als onbewust onderdrukt (2008, 78). Net als Hermes en Schutgens concludeerde Dijkman dat er weinig ruimte was voor lesbische vrouwen en buitenlandse vrouwen, en zij voegde daar nog de uitsluiting van alleenstaande vrouwen en niet-moeders aan toe (2008, 79).

Controversiële onderwerpen worden vermeden vanaf de jaren '80

Lisa Eeftinck Schattenkerk (2012) onderzocht de omslagen van *Opzij* van 1972 tot 2000 om te bepalen in hoeverre *Opzij* zich bezighoudt met de actualiteit. Zij kwam tot de conclusie dat *Opzij* zich over het algemeen bezighoudt met thema's die spelen in de Nederlandse samenleving (2012, 36), maar dat *Opzij* zich vooral vanaf de jaren '80 onthoudt van controversiële onderwerpen zoals de abortusstrijd. Eeftinck Schattenkerk beargumenteert daarom dat *Opzij* zich vanaf dat moment vooral bezighoudt met het 'tamme feminisme', een feminisme dat zich niet bezighoudt met controversiële onderwerpen (2012, 37) en dat er een duidelijke verschuiving te zien is van de barricades naar het debat.

Anne Dijkman (2008) ziet net als Eeftinck Schattenkerk (2012) een verschuiving naar een liberaler en milder feminisme bij *Opzij* in de jaren '80 van de 20ste eeuw. Een feminisme dat zich verplaatste van de barricades naar het debat en controversiële onderwerpen uit de weg ging. De strijd van de witte vrouwen lijkt eind jaren '80 gestreden en *Opzij* volgt waar nodig de gebaande paden in de politiek (2008, 79). Er zijn steeds meer luchtige artikelen te vinden in *Opzij*, gericht op de ontwikkelde vrouw met een brede interesse. *Opzij* verandert van een activistisch tijdschrift naar een opinieblad voor vrouwen (2008, 79).

Bewustwording van diversiteit in de jaren '90

In de jaren '90 wordt *Opzij* zich bewust van niet-blanke vrouwen en mannen in Nederland. Vergeleken met de oudere, blanke vrouwen waar *Opzij* in eerste instantie voor was opgericht, worden de niet-blanke vrouwen nu gezien als onderbewust achtergesteld (Dijkman, 80). *Opzij* groeit mee met de emancipatie van de zelfstandige blanke vrouw in Nederland, maar vindt dat de niet-blanke vrouw nog onbewust achtergesteld wordt (Dijkman, 81). Als de 21ste

eeuw zich aandient en niet-blanke en vrouwen hun stem verheffen, signaleert Dijkman een aparte categorisering voor niet-blanke vrouwen naast witte vrouwen (2008, 81). Tegelijkertijd worden de problemen van niet-blanke vrouwen als gelijk verondersteld met die van witte vrouwen, waardoor de specifieke problemen van niet-blanke vrouwen naar de achtergrond verdwijnen. Net als Midden (2012) concludeert Dijkman dat niet-blanke vrouwen geen echte stem hebben in *Opzij* (2008, 82), en moet *Opzij* zich realiseren dat zij niet vanuit universaliteit handelt.

In dit onderzoek ligt de focus op een nieuw tijdperk van *Opzij*. Zoals gezegd wil Irene de Bel met *Opzij* een hele nieuwe koers varen. Nu zij een jaar in de positie van hoofdredacteur zit is het waardevol om te onderzoeken wat *Opzij* anno nu verstaat onder gelijkheid. *Opzij* vanaf 2014 is nog niet eerder onderzocht, daarom is dit onderzoek een goede aanvulling op het al bestaande onderzoek.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

Gelijkheid en verschildenken

Over de definitie van gelijkheid en feminisme is veel geschreven. In het boek 'What is Feminism?' van Juliet Mitchell en Ann Oakley (1986) wordt antwoord gegeven op de vraag wat feminisme is. De moeilijkheden die het definiëren van het feminisme met zich meebrengt worden erkend. Er wordt echter wel een definitie gegeven die als uitgangspunt kan dienen, maar die beslist niet algemeen erkend wordt als basisdefinitie. Desondanks moet er een begin gemaakt worden met definiëren, in dit geval door Rosalind Delmar, een Britse activiste, wetenschapper en lid van het Engelse Women's Liberation Movement. Deze definitie pleit voor de erkenning van de onderdrukking van het vrouwelijke geslacht en dat er actie ondernomen moet worden om een einde te maken aan deze onderdrukking.

"[a feminist] is someone who holds that women suffer discrimination because of their sex, that they have specific needs which remain negated and unsatisfied, and that the satisfaction of these needs would require a radical change (some would say a revolution even) in the social, economic and political order." (1986, 8).

Direct na deze definitie worden de complicaties van zo'n algemene definitie geadresseerd. De diversiteit binnen het feminisme is enorm, en groeit nog steeds, en deze diversiteit vraagt volgens de auteurs om nauwkeurige en diverse definities van feminisme (1986, 9). Als voorbeeld worden radicale feministen genoemd, sociale feministen en marxistische feministen. Elke feminist heeft andere prioriteiten en heeft emancipatie op andere gebieden nodig om gelijk te zijn. Deze definitie en de daarop volgende discussie toont de moeilijkheid van het definiëren van feminisme en gelijkheid aan.

Hoe wordt gelijkheid neergezet in de academische literatuur?

Binnen de theorievorming van het feminisme worden doorgaans drie perspectieven op gelijkheid onderscheiden (Buikema en Smelik, 1993, 17); het gelijkheidsdenken, het verschildenken en het deconstructiedenken. Er is verschil te zien tussen de eerste feministische golf en de tweede feministische golf. In de eerste feministische golf was er sprake van het gelijkheidsdenken, de toevoeging van de vrouwen aan het door mannen gedomineerde domein

(Van der Tuin, 'Feminisme als Strijdtoneel', 2007, 20). Deze naam werd achteraf aan de eerste golf gegeven, en is zeker niet de enige interpretatie. In de tweede feministische golf had het verschildenken de overhand; het idee dat de verschillen tussen mannen en vrouwen herwaardeerd moeten worden en een nieuwe plek moeten krijgen in de samenleving (idem). Tijdens de tweede feministische golf was er veel kritiek op het gelijkheidsdenken van de eerste feministische golf (Van der Tuin, 'Gender Research with 'Waves'', 15).

Het gelijkheidsdenken streeft er naar maatschappelijke en culturele verschillen tussen mannen en vrouwen op te heffen (Buikema en Smelik, 1993, 19). Denk hierbij aan gelijke kansen op de arbeidsmarkt, gelijke lonen voor hetzelfde werk en gelijke culturele waardering (1993, 19). Het gelijkheidsdenken wilde dus een plekje voor vrouwen in de door mannen gedomineerde maatschappij, vrouwen dienden slechts toegevoegd te worden. De structuur van de samenleving zelf hoefde niet te veranderen. Later werd dit gecombineerd met een kritische reflectie op de constructie van deze ongelijke structuren omdat het niet als voldoende werd beschouwd vrouwen enkel toe te voegen aan de maatschappij (1993, 20). Deze reflectie bestond uit kritiek op de 'mannelijke fantasie'; Door de dominantie van mannen bestaat er een beeld van vrouwen dat niet klopt, en vrouwen zijn daar slachtoffer van.

"Men stelt aan de kaak dat in teksten en in sociale praktijken uit de mannelijke fantasie ontsproten beelden van vrouwen kunnen circuleren alsof zij algemeen geldig zijn (...) Zo zijn een maatschappij en cultuurgood ontstaan die rijk zijn aan beelden waarin vrouwen zichzelf niet herkennen. Afwezig als zij waren in het openbare dagelijkse leven hebben vrouwen gefungeerd als een scherm waarop willekeurig welke mannelijke fantasie kon worden geprojecteerd." (1993, 21).

Uit het gelijkheidsdenken ontwikkelde zich het verschildenken. Vanuit dit perspectief wordt de vrouwelijke stem en visie gezien als anders dan die van de man. De mannelijke universaliteit wordt bekritiseerd door het vrouwelijke subject daar tegenover te zetten (1993, 23). De vrouw wordt niet meer gezien als een simpele toevoeging aan de bestaande maatschappij, maar de vrouw wordt gezien als een subject dat andere gedachtes en andere behoeftes heeft dan mannen. Het idee is dat vrouwen zowel in het openbare leven als in de

privésfeer het leven anders zien en ervaren. Zij maken andere kunst, schrijven andere boeken en maken andere muziek (1993, 23). Er wordt onderscheid gemaakt tussen sekse en gender, waar sekse biologische eigenschappen zijn van mannen en vrouwen en gender staat voor eigenschappen van de twee geslachten die door cultuur en maatschappij bepaald zijn (1993, 23).

Het benadrukken van verschillende perspectieven van mannen en vrouwen heeft ertoe geleid dat ook de verschillen binnen de seksen uitgebreider aan bod kwamen in academisch onderzoek (1993, 23) na kritiek van zwarte en lesbische vrouwen op het gebrek aan inclusiviteit binnen het feminisme; zij voelden zich niet gehoord. Sarah Bracke benadrukte in een interview (Geerts en van den Brandt, 2014) het belang van verschillenden. “Het feminisme, dat we natuurlijk in het meervoud moeten begrijpen, bestaat bij gratie van het leggen van verbanden tussen verschillende (vrouwen)levens” (2014, 68). Hiermee wordt bedoeld dat vrouwen niet alleen verschillen van mannen en daarom een ander perspectief op de wereld hebben, maar ook dat vrouwen verschillen van elkaar, en daarom verschillende vrouwen verschillend naar de wereld kijken.

Ook Juliet Mitchell (1986) benadrukt het belang van verschillenden. Onderscheid tussen klasse en ras bestond slechts op papier, maar waren nooit voldoende aanwezig in de feministische beweging op straat (Zaretsky, 1988, 261). Door de binaire oppositie tussen man en vrouw dominant te maken ontwikkelden we (de feministen) een ‘klasseloze maatschappij’, een maatschappij waarin alleen je vrouw-zijn van belang was en verdere eigenschappen van je identiteit (leeftijd, opleiding, etniciteit etc.) niet belangrijk waren; deze eigenschappen werden immers niet per definitie betrokken in onderzoek (Zaretsky, 262). Daarnaast distantieert de genoemde definitie van feminisme die in het boek van Mitchell wordt gegeven zich van het gelijkheidsdenken door de specifieke behoeften die vrouwen nodig hebben apart te benoemen (Mitchell, 8).

Het laatste perspectief dat Buikema en Smelik noemen, deconstructivisme, overstijgt het denken in binaire opposities van man en vrouw (1993, 26). Binnen het deconstructiedenken is

geen sprake van een scheiding tussen taal en werkelijkheid (1993, 27). Immers, we hebben geen andere manier dan via onze taal te denken, spreken en schrijven over onze werkelijkheid. Taal is een middel waardoor werkelijkheid begrijpelijk en met betekenis gecommuniceerd wordt. De mens als “autonoom zingevend centrum van de wereld, die in staat is op adequate wijze haar of zijn meest authentieke ervaringen uit te drukken, wordt dientengevolge als een illusie ontmaskerd” (1993, 27). Oftewel, betekenis wordt aan een woord gegeven naar aanleiding van hoe het verschilt met het andere woord. Taal is dus erg belangrijk voor de manier waarop we mannen en vrouwen zien.

Dit betekent dat onze definitie van wat mannen en vrouwen zijn en ons idee van hoe zij zich horen te gedragen afhankelijk is van hoe we mannen en vrouwen hebben vormgegeven in ons taalgebruik, en niet per se van hoe de werkelijkheid is; “De taal verwijst dan ook niet naar de werkelijkheid maar is het middel waardoor werkelijkheid tot stand komt als begrijpelijk en betekenisvol” (1993, 27). Daarom zegt deze manier van onderzoek doen naar mannelijkheid en vrouwelijkheid veel over onze opvattingen daarover. Dit perspectief benadrukt het belang van het doen van onderzoek naar taal, zoals met een discoursanalyse in dit onderzoek.

Waar het gelijkheidsdenken vrouwen simpelweg als een toevoeging aan de mannelijke maatschappij ziet, focust het verschildenken zich op de verschillen tussen mensen. Vrouwen zijn anders dan mannen, vrouwen zijn anders dan vrouwen, en maatschappelijke structuren dienen op deze verschillen aangepast te worden. Dat is wat het verschildenken behelst. Het deconstructiedenken bekijkt verschillen vanuit het perspectief van taal en onderstreept het belang van onderzoek naar taal. Onze eigenlijke definitie van mannen en vrouwen uit zich in onze taal, want dat is de enige manier waarop we kunnen communiceren. De manier waarop we onze taal vormgeven weerspiegelt niet per definitie de werkelijkheid.

In dit onderzoek staat de vraag centraal wat *Opzij* onder gelijkheid verstaat. Met een discoursanalyse onderzoek ik hoe *Opzij* vrouwen ziet in de maatschappij; als een toevoeging die kan meeliften op de bestaande structuren, of als een subject dat andere behoeftes en perspectieven heeft dan de man, en alleen gelijk kan zijn als bestaande structuren in de

maatschappij aangepast worden? Door het concept gelijkheid van *Opzij* te vergelijken met de in dit hoofdstuk omschreven verschillende opvattingen van gelijkheid kan de opvatting van gelijkheid van *Opzij* in wetenschappelijke context geplaatst worden.

Hoofdstuk 3: Methode

Discoursanalyse

In dit onderzoek zal ik gebruik maken van een discoursanalyse om mijn hoofdvraag te beantwoorden. Een discoursanalyse is een methode om het discours van een tekst te bepalen. Een discours is de manier waarop sociale structuren en macht in een tekst verweven zitten. Door een discoursanalyse uit te voeren komen deze structuren naar de oppervlakte en wordt onderzocht op welke manier tekst wordt gebruikt om een bepaalde positie te handhaven (Van Dijk, 1993, 352).

Een discours kan op veel verschillende manieren gebruikt worden. Eva Midden (2010) voerde een discoursanalyse uit voor haar onderzoek over multiculturalisme binnen het feminisme. Midden hanteert voor de term discours de definitie van Norman Fairclough (2001, 14): “language as a social practice determined by social structures”. Een discoursanalyse is dus een methode om de functie van taal binnen sociale structuren te bepalen en om machtsrelaties in taal bloot te leggen (Midden, 2010, 125).

Fairclough (‘Language and Power’, 2001) schreef over de rol van taal en macht en ziet taal als een sociaal proces. Taal is onderdeel van de maatschappij en taal komt voort uit sociale factoren in deze maatschappij; als mensen spreken of schrijven doen ze dat op een manier die bepaald is door de sociale verhoudingen in de maatschappij en heeft dit effect op de sociale verhoudingen in de maatschappij. De invloed van sociale conventies werkt dus twee kanten op. In welke context dan ook, taal is afhankelijk van en wordt beïnvloed door sociale conventies (Fairclough, 23).

Fairclough onderscheidt in zijn werk drie verschillende factoren die van belang zijn bij de discoursanalyse: de tekst, de interactie van de tekst en de sociale context van de tekst (Fairclough, 109). Met de interactie van de tekst wordt het productieproces ervan bedoeld. Een tekst wordt geproduceerd in de context van de sociale verhoudingen, maar ook in de context van wat er in het hoofd van de producent omgaat. Ook de interpretatie van de tekst door de lezer is onderdeel van de interactie van de tekst. Deze interpretatie wordt ook beïnvloed door sociale verhoudingen en door wat er in het hoofd van de lezer omgaat (Fairclough, 24-25).

Fairclough geeft een vragenlijst die gebruikt kan worden bij een discoursanalyse. Door de vragenlijst wordt duidelijk wat een discoursanalyse precies is en hoe deze kan worden uitgevoerd. Enkele van deze vragen zijn: Welke metaforen worden gebruikt in de tekst? Welke woorden worden meerdere malen gebruikt en wat betekent dat? Welke eufemismen of hyperbolen worden gebruikt? Hoe worden woorden als 'wij' en 'jou' gebruikt? Wat voor interacties vinden plaats in de tekst? (Fairclough, 111). Door deze vragen wordt duidelijk waar de auteur de nadruk op legt, voor wie de tekst geschreven is en welke boodschap de tekst uitdraagt. Met andere woorden, het wordt duidelijk welk discours de tekst heeft.

In deze scriptie ga ik enkele bronnen van *Opzij* onder hoofdredactie van Irene de Bel onderzoeken met een discoursanalyse. De volgende subvragen staan centraal in deze analyse.

“Welke onderwerpen komen aan bod in *Opzij* onder hoofdredactie van Irene de Bel en hoe wordt erover gesproken?”

“In hoeverre komt de inhoud van *Opzij* overeen met de nieuwe koers die Irene de Bel bij haar aanstelling uitsprak?”

De antwoorden op deze vragen maken duidelijk welke onderwerpen *Opzij* centraal heeft staan en in hoeverre deze onderwerpen en de manier waarop erover gesproken wordt overeenkomen met de visie die Irene de Bel bij haar aanstelling uitsprak. De inhoud van *Opzij* kan dan geplaatst worden in de context van het gelijkheidsdenken en het verschildenken, en zo kan bepaald worden wat gelijkheid is voor *Opzij*.

De discoursanalyse wordt gedaan op drie verschillende nummers van *Opzij*. Dit is, vanwege de beperkingen van dit onderzoek, een kleine selectie. Door drie opeenvolgende nummers te analyseren wordt duidelijk welke onderwerpen *Opzij* zo belangrijk vindt om in drie nummers achter elkaar te adresseren. Bijvoorbeeld: als blijkt dat in alle drie de onderwerpen het

loonverschil tussen mannen en vrouwen aan bod komt, betekent dit dat *Opzij* dit onderwerp erg belangrijk vindt.

Van elk nummer zal ik de editorial (het voorwoord) van hoofdredacteur Irene de Bel analyseren. De editorial wordt doorgaans gebruikt om een onderwerp uit het magazine uit te lichten of een persoonlijke noot van de hoofdredacteur te schetsen. Daarnaast zal ik de onderwerpkeuze van de drie nummers analyseren vanuit de inhoudsopgave en vervolgens heb ik een artikel uit elk nummer gekozen dat apart geanalyseerd wordt. De artikelen zijn gekozen omdat ze alle drie een ander onderwerp behandelen. Door in te zoomen op drie individuele artikelen wordt duidelijk op welke manier de onderwerpen in deze artikelen besproken worden. Drie verschillende onderwerpen zijn echter maar een klein deel van de grote hoeveelheid onderwerpen die *Opzij* behandelt. Toch wil ik met de analyse van deze drie artikelen uitspraken doen over de definitie van gelijkheid door *Opzij*.

De drie artikelen die ik individueel ga analyseren zijn de volgende. Elk artikel heeft een ander onderwerp, namelijk macht, moederschap of representatie. Ik heb voor deze artikelen gekozen omdat ze alle drie bij de grootste artikelen uit het nummer horen en elk een ander onderwerp behandelen.

Macht

Het artikel 'Wetenschappelijk bolwerk vanaf nu in vrouwenhanden' van Daphne van Paassen (april 2015) gaat over de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Daar staan sinds kort vier vrouwen aan het hoofd. Deze vrouwen worden in dit stuk gevraagd wat hun visie is op vrouwen in de wetenschap en hoe zij zich in een 'mannenbolwerk' staande houden.

Moederschap

Het artikel 'Alles is geoorloofd bij het waarmaken van ambities' van Maaïke Schoon (maart 2015) is een interview met presentatrice Sofie van Enk. Zij spreekt over het combineren van een carrière en het moederschap.

Representatie

Het artikel 'Wikimania' van Daphne van Paassen (februari 2015) gaat over het gebrek aan vrouwen op Wikipedia. Van de 1001 Nederlandse historische vrouwen staat slechts driekwart op Wikipedia. In dit artikel wordt besproken hoe dit komt en waarom er iets aan moet gebeuren.

Door deze artikelen, de inhoudsopgaves en de editorials te analyseren blijkt hoe *Opzij* gelijkheid definieert. Uit de onderwerpkeuze in de inhoudsopgaves blijkt op welke vraagstukken met betrekking tot emancipatie *Opzij* de nadruk legt. Dit zegt iets over wat *Opzij* denkt dat vrouwen nodig hebben om gelijk te zijn, en wat gelijkheid is voor *Opzij*.

Door te kijken welke problemen worden gesignaleerd in de drie losse artikelen, wie hiervan als oorzaak wordt aangewezen en waar *Opzij* vindt dat de oplossing ligt, blijkt wat er moet gebeuren volgens *Opzij* om de geschetste problemen op te lossen en waar de bal ligt. Door de editorials te analyseren en te bepalen welke onderwerpen op deze belangrijke positie in het blad staan wordt duidelijk welke onderwerpen als cruciaal worden beschouwd. De manier waarop erover wordt gesproken door De Bel zegt iets over haar opvatting van gelijkheid. Door dit naast de uitspraken van Irene de Bel te leggen en een vergelijking te maken met de concepten gelijkheidsdenken en verschildenken kan de onderzoeksvraag beantwoord worden; "Hoe wordt gelijkheid gedefinieerd in *Opzij* onder hoofdredactie van Irene de Bel?"

Hoofdstuk 4: Analyse

Zoals omschreven in de methode gebruik ik een discoursanalyse om mijn hoofdvraag te beantwoorden. Voor deze analyse gebruik ik de nummers van *Opzij* van februari, maart en april 2015. Van elk nummer analyseer ik de inhoudsopgave, het voorwoord van Irene de Bel en een groot artikel uit het nummer. De volgende vragen staan centraal.

“Welke onderwerpen komen aan bod in *Opzij* onder hoofdredactie van Irene de Bel en hoe wordt erover gesproken?”

“In hoeverre komt de inhoud van *Opzij* overeen met de nieuwe koers die Irene de Bel bij haar aanstelling uitsprak?”

Onderwerpkeuze

Irene de Bel wilde van *Opzij* een opinieblad maken met het feminisme niet als hoofdthema, maar als rode draad door de nummers heen. Uit de analyse is gebleken dat er weliswaar diversiteit zit in de onderwerpen die *Opzij* behandelt, maar dat het gros daarvan een feministisch onderwerp behelst. Een meerderheid aan onderwerpen die niet over het feminisme gaan ontbreekt. *Opzij* zet veel rolmodellen op een voetstuk, door middel van interviews, persoonlijke verhalen en recensies. Deze rolmodellen spreken of schrijven over bepaalde ervaringen in hun leven waar specifiek vrouwen mee te maken krijgen en dienen als inspiratie voor de lezers van *Opzij*.

Het analyseren van drie nummers is beperkt, maar aan de inhoudsopgaves is duidelijk te zien dat enkele onderwerpen in elk nummer veelvuldig terugkomen. Zo staan er in elk nummer minstens drie artikelen over vrouwen in topposities. Dat er in drie opeenvolgende nummers meerdere artikelen staan over dit onderwerp, toont aan dat *Opzij* het onderwerp ‘Vrouwen aan de top’ erg belangrijk vindt, belangrijker dan bijvoorbeeld seksueel geweld, dat in drie nummers slechts één keer aan bod komt. Andere onderwerpen die in elk van de drie nummers terugkomen zijn seksisme, persoonlijke verhalen van rolmodellen en de combinatie van werk en moederschap.

In de editorials, het voorwoord van de hoofdredacteur, zet Irene de Bel in alle gevallen een feministisch thema centraal. In de context van de aanslagen op Charlie Hebdo in Parijs ging haar editorial in het februarinummer over de vrijheid van meningsuiting. In die editorial zette ze vrouwen in de positie van slachtoffer van vrijheid van meningsuiting. In de andere twee editorials stonden representatie in de media en de nieuwe koers van *Opzij* centraal. Door drie keer op rij een feministisch thema in de aandacht te zetten in het voorwoord van de hoofdredacteur wordt het feministische karakter van *Opzij* versterkt. Hieruit blijkt dat de inhoud van *Opzij* in deze analyse voornamelijk feministisch is. Dit komt niet overeen met de koers die Irene de Bel bij haar aanstelling uitsprak.

Inclusiviteit en exclusiviteit

In de editorial van het februarinummer, over vrijheid van meningsuiting, haalt De Bel vrouwen aan als slachtoffer van vrijheid van meningsuiting. De Bel vraagt zich in haar editorial af waar de grens ligt als het gaat om vrijheid van meningsuiting.

“Leg je de grens bij religieuze gevoeligheden? Dan vragen we van bijvoorbeeld homo’s en vrouwen een groter incasseringsvermogen dan van christenen, joden en moslims. Dat druist volledig in tegen het recht op gelijke behandeling en het verbod op discriminatie.” (‘Hoofdredactioneel’, *Opzij*, februari 2015).

Hiermee zegt De Bel dus dat vrouwen per definitie slachtoffer zijn van vrijheid van meningsuiting. Daarnaast blijkt uit haar statement dat De Bel vrouwen niet als religieus beschouwt; de manier waarop ze haar zin formuleert impliceert dat religieuzen en vrouwen twee verschillende groepen zijn. De Bel beschouwt religie kennelijk niet als onderdeel van de identiteit van de vrouw. Daarmee is De Bel in deze editorial niet inclusief; religieuze vrouwen worden volledig buiten beschouwing gelaten.

Het nieuwe feminisme; divers en met mannen

In de editorial van het maartnummer spreekt De Bel over de doelstellingen van de nieuwe *Opzij*. Ze ziet de nieuwe *Opzij* als “een tijdschrift dat aansluit bij de verschillende generaties geëmancipeerde vrouwen. Die vormen geen eensgezinde club meer waarin iedereen zo’n beetje hetzelfde vindt” (‘Van de redactie’, *Opzij*, maart 2015). De Bel spreekt van

verschillende feminismes, van Beyoncé tot Neelie Kroes. De Bel viert het nieuwe elan dat de afgelopen tijd bij het feminisme is gaan horen dankzij bekende mannelijke en vrouwelijke rolmodellen en adresseert ze de urgentie van feminisme anno 2015.

“Zo is de helft van de Nederlandse vrouwen niet economisch zelfstandig en is bijvoorbeeld slechts 15% van de hoogleraren vrouw. Om ook de laatste losse eindjes van de emancipatie op te pakken, hebben we de steun van de mannen nodig.” (‘Van de redactie’, *Opzij*, maart 2015)

In deze editorial pleit De Bel voor een feminisme voor iedereen, voor elke feminist op haar eigen manier. Ook pleit ze voor meer mannen in het feminisme die moeten helpen de losse eindjes aan elkaar te knopen, en wil ze dat mannen ook emanciperen. Hoewel De Bel in haar editorial over vrijheid van meningsuiting niet divers en inclusief was, adresseert ze in deze editorial van maart 2015 de diversiteit binnen het feminisme en worden de verschillende behoeftes van vrouwen erkend. Dit ambieerde ze bij haar aanstelling als hoofdredacteur. Dit pleidooi voor diversiteit is in lijn met het verschildenken; gelijkheid is niet slechts een kwestie van vrouwen toevoegen aan de huidige maatschappij, maar er moet ruimte zijn voor de behoeftes van alle verschillende vrouwen in Nederland.

Mannen krijgen, ondanks het pleidooi van De Bel voor meer mannen in het feminisme, zeer weinig ruimte in *Opzij*. Uit de analyse van de inhoud van de nummers is gebleken dat er slechts 3 mannen aan het woord komen; in de rubriek ‘Over Vrouwen’ die speciaal geschreven is om mannen aan het woord te laten. Verder komen er in de geanalyseerde nummers geen mannen aan het woord (uiteraard wel in de speciale uitgave *Ophij* die bij dit onderzoek buiten beschouwing is gelaten). Kennelijk is er nog steeds geen ruimte voor mannen in het feminisme, terwijl De Bel de rol van de man in de editorial van maart 2015 zo belangrijk achtte. In de geanalyseerde artikelen wordt wel over de deelname van mannen aan de verdeling van werk en zorg gesproken, en wordt het belang van de deelname van mannen aan de emancipatie van de vrouw onderstreept, maar mannen zelf komen niet aan het woord. Mannen worden dus nauwelijks gestimuleerd een verandering teweeg te brengen, *Opzij* wekt niet de indruk dat er iets aan de structuur waarin mannen en vrouwen tegenover elkaar staan veranderd moet

worden, terwijl de personen die aan het woord zijn in *Opzij* en Irene de Bel zelf pleiten voor meer mannen in het feminisme. Maar *Opzij* biedt geen ruimte voor mannen om zich te uiten in het tijdschrift. Dit is conform het gelijkheidsdenken; we laten alles zoals het is en voegen vrouwen slechts toe.

Verwijten maken

In de editorial van april heeft De Bel het over representatie van vrouwen in de media. TV-presentator en late night talkshowhost Jeroen Pauw zei in augustus 2014 (*Algemeen Dagblad*, 22 augustus 2014) dat er weinig vrouwen bij hem aan tafel zitten omdat vrouwen nou eenmaal weinig op belangrijke posities zitten. Kranten voeren dit zelfde argument aan om de mannelijke dominantie in hun kolommen te legitimeren. De Bel erkent dat dit argument deels klopt, maar wijt het gebrek aan vrouwelijke experts in de media ook aan luiheid van journalisten en vastgeroeste patronen. De enorme verschillen tussen verschillende media tonen aan dat het beter kan; de pagina's van de krant Trouw zijn voor 36% gevuld met vrouwen, die van de Volkskrant maar voor 14%. De Bel beargumenteert:

“Journalisten zijn niet alleen verantwoordelijk voor de keuze van hun nieuws, maar ook voor de keuze van de personen die zij daarin een rol geven. En daarmee bepalen zij wie nieuwe rolmodellen worden.” (‘Vastgeroeste patronen’, *Opzij*, april 2015)

De Bel wijst in deze editorial met een beschuldigende vinger naar de journalistiek. Ze legt de oplossing voor het gebrek aan vrouwen in de media geheel bij de makers in de media en niet bij vrouwen zelf. Door de schuld alleen bij één partij te leggen spreekt De Bel zichzelf tegen; bij haar aanstelling sprak ze zich uit tegen het ‘zeurderige imago’ van het feminisme. Ze verklaarde zichzelf een voorstander van het *no-nonsense* feminisme van Heleen Mees, waarbij vrouwen zelf de verantwoordelijkheid nemen en niet zeuren (*NRC Handelsblad*, 20 mei 2014). In tegenstelling tot in de drie geanalyseerde artikelen geeft De Bel de schuld van het probleem, in dit geval het gebrek aan vrouwen in de media, geheel aan de makers in de media en legt De Bel geen verantwoordelijkheid bij vrouwen zelf.

Door de oplossing van problemen deels bij vrouwen zelf te leggen en deels bij aanpassingen van structuren in de maatschappij wordt gelijkheid in *Opzij* geformuleerd als een combinatie van gelijkheidsdenken en verschilddenken; er worden aanpassingen van vrouwen zelf verwacht, zij moeten zichzelf toevoegen aan de maatschappij zoals die bestaat, conform het gelijkheidsdenken. Aan de andere kant worden oplossingen van de tegenpartij en de maatschappij gevraagd; daar moeten aanpassingen gebeuren. Dit is conform het verschilddenken. Uit de editorials blijkt voornamelijk dat De Bel de schuld en de oplossing van genoemde problemen bij structuren in de maatschappij legt en niet bij vrouwen zelf. Uit de volgende analyse van de drie losse artikelen blijkt een combinatie; zowel vrouwen als de maatschappij worden aangewezen als degene die iets kunnen doen aan de problemen die vrouwen ervaren.

Zelf verantwoordelijkheid nemen

In het artikel 'Wikimania' uit het februarinummer wordt gepleit voor meer vrouwen op Wikipedia. Mannelijke voetballers die weinig tot niks gepresteerd hebben zijn overvloedig vertegenwoordigd op de online encyclopedie, maar vrouwen die daadwerkelijk een verandering teweeg hebben gebracht in Nederland ontbreken. De uitspraken in het artikel en het streven naar meer vrouwen op Wikipedia worden ondersteund door gedegen onderzoek. Het gaat hier om representatie voor alle vrouwen. De boodschap is; als we niet zien wat vrouwen in de geschiedenis bereikt hebben, is dit nadelig voor vrouwen in het heden omdat die als incompetent gezien kunnen worden. Vrouwen hebben dus een goede representatie nodig om goed te kunnen functioneren in de maatschappij.

Opzij noemt, in gesprek met Wikimedia-directeur Sandra Rientjes (Wikimedia is de stichting achter online encyclopedie Wikipedia), enkele oorzaken van het gebrek aan vrouwen in de online encyclopedie. Zo is er een enorme meerderheid aan mannelijke auteurs die nou eenmaal liever over een eendagsvlieg van het Nederlands elftal schrijft dan over de eerste vrouwelijke politicommissaris van Nederland. Ook is er hier en daar sprake van seksisme; vrouwelijke schrijvers werden herhaaldelijk van de 'auteurslijst' gehaald en op de 'vrouwelijke auteurslijst' gezet. Daarnaast was het internet in het begin echt iets voor jongens waardoor zich een masculiene cultuur heeft gevestigd op Wikipedia.

In het artikel worden ook oplossingen aangedragen. De Wikimedia foundation heeft het dichten van de *gendergap* prioriteit gemaakt. De stichting gaat samenwerken met expertgroepen op het gebied van vrouwengeschiedenis en met vrouwelijke kunstenaars, en Sandra Rientjes is voornemens een periode alleen maar geld te geven aan projecten die iets aan de seksekloof willen doen.

Met dit artikel geef *Opzij* aan dat de representatie van alle vrouwen belangrijk is. Het inclusieve karakter van *Opzij* dat De Bel bij haar aanstelling ambieerde wordt daarmee onderstreept. Naar aanleiding van dit onderzoek organiseerde *Opzij* op Internationale Vrouwendag 2015 een sessie waarbij vrouwen de hele dag Wikipedia pagina's gingen schrijven over vrouwen. *Opzij* moedigt alle lezeressen aan mee te doen om de kloof tussen mannen en vrouwen op Wikipedia te dichten.

In tegenstelling tot de verwijtende toon van de editorials legt *Opzij* de bal hier bij vrouwen zelf. Het artikel is absoluut niet 'zeurderig' of verwijtend. Dit geldt ook voor de andere twee geanalyseerde artikelen; het interview met Sofie van den Enk uit het maartnummer en het artikel over de vier topvrouwen van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) uit het aprilnummer. De geanalyseerde artikelen stellen alle drie een verschillend probleem aan de kaak. In alle artikelen wordt de oplossing van het probleem bij beide partijen gelegd; In het 'Wikimania' artikel gaat Wikimedia aan de slag met het dichten van de gendergap en worden auteurs van Wikipedia opgeroepen zich bewust te zijn van hun mannelijke bias. In het interview met Sofie van den Enk uit Van den Enk haar angst voor het combineren van carrière met het moederschap en pleit ze voor een open dialoog over deze angsten. Ze roept enerzijds vrouwen op hulp te zoeken en hun angsten te erkennen, anderzijds roept ze vaders en mannen op hun verantwoordelijkheid te nemen. In het artikel over het KNAW en vrouwen in topposities in de academische wereld worden vrouwelijke hoogleraren aangespoord coaching te zoeken bij het combineren van hun academische carrière en het moederschap, en wordt academische instituten gevraagd een CV waar zwangerschapsverlof op staat positiever te bekijken en de representatie van vrouwen in sollicitatie- en selectiecommissies goed te regelen. De bal wordt in deze artikelen dus bij zowel vrouwen zelf als bij de maatschappij gelegd.

Waar in sommige van de editorials enkel verwijtend naar de maatschappij wordt gewezen als 'schuldige' van problemen die vrouwen anno nu ervaren, wordt in de artikelen het geadresseerde probleem meer van twee kanten bekeken; niet alleen de maatschappij moet veranderen, ook vrouwen zelf kunnen en moeten iets doen. Dit komt overeen met de koers die Irene de Bel uitsprak bij haar aanstelling.

Gelijkheid is volgens *Opzij* te bereiken door inzet van beide kanten; vrouwen zelf en de maatschappij. Door niet met de vinger te wijzen maar zelf initiatief te nemen kunnen vrouwen hun positie verbeteren, mits de maatschappij ook haar steentje bijdraagt. Irene de Bel pleitte voor een 'niet-zeurderig' feminisme, waarin elke feminist met verschillende behoeftes zich kan herkennen. Ook pleitte ze voor meer mannen in het feminisme, en wilde ze het feminisme divers maken. Dit diverse karakter ontbreekt in deze analyse. *Opzij* legt de nadruk op het bereiken van de top als vrouw door drie nummers achter elkaar minstens drie artikelen over dit onderwerp te plaatsen. Mannen krijgen erg weinig ruimte en De Bel is in haar editorial van februari niet inclusief.

Conclusie analyse

Uit de analyse is gebleken dat drie nummers op rij meerdere artikelen wijdden aan het bereiken van topposities door vrouwen. Hierdoor wordt gesuggereerd dat het bereiken van de top en het maken van carrière de meest voorname ambitie is voor vrouwen. De oplossing voor de problemen die bij deze ambitie worden gesignaleerd wordt deels bij de vrouwen zelf en deels bij de andere partij gelegd, zo blijkt uit de drie geanalyseerde artikelen. Hiermee ontdoet *Opzij* zich van een zogenaamd 'zeurderig imago', hoewel dit zeurderige imago in de editorials van Irene de Bel wel overeind blijft; in de editorials wijst De Bel vooral met een beschuldigende vinger naar de maatschappij als het gaat om problemen die vrouwen ervaren.

De Bel wilde *Opzij* inclusief en divers maken en meer mannen betrekken bij het feminisme, maar dat blijkt niet uit deze analyse. Hoewel de mensen die aan het woord zijn in de

nummers pleiten voor meer mannen binnen het feminisme, biedt *Opzij* daar niet de handvatten voor; mannen komen nauwelijks aan het woord.

Het gros van de onderwerpen in deze analyse adresseert een feministisch thema. Hierdoor is *Opzij* nog steeds een feministisch maandblad en geen 'diepgaand journalistiek opinieblad voor vrouwen', zoals Irene de Bel het verwoordde.

Wat is gelijkheid volgens *Opzij*? Gelijkheid wordt bereikt als alle betrokken partijen bestaande problemen erkennen, en alle betrokken partijen bereid zijn aanpassingen door te voeren. Gelijkheid is voor *Opzij* een combinatie tussen gelijkheidsdenken en verschildenken; vrouwen moeten zich aanpassen om zichzelf toe te kunnen voegen aan de door mannen gedomineerde maatschappij, de maatschappij moet zich aanpassen om ruimte te maken voor vrouwen.

Conclusie

In dit onderzoek heb ik de nieuwe koers van *Opzij* onderzocht. Irene de Bel kwam bij haar aanstelling tot hoofdredacteur van *Opzij* in mei 2014 veel aan het woord in praatprogramma's en interviews. Ze wilde de koers van *Opzij* helemaal omgooien, naar een diepgaand, journalistiek vrouwenblad waarbij feminisme niet het hoofdthema is. Door haar stellige uitspraken over de nieuwe koers van *Opzij* werd het interessant om deze nieuwe koers te onderzoeken.

Door de inhoud van *Opzij* te onderzoeken met een discoursanalyse heb ik de koers van *Opzij* kunnen plaatsen in het theoretische kader omtrent gelijkheidsdenken en het verschildenken, twee benaderingen van het feminisme die in de eerste en de tweede feministische golf vertegenwoordigd waren. Het gelijkheidsdenken is het idee dat vrouwen slechts toegevoegd dienen te worden aan de maatschappij zoals die bestaat, het verschildenken behelst dat vrouwen anders zijn dan mannen, en dat de maatschappij moet veranderen om vrouwen een gelijke plek te geven in de samenleving. De derde besproken benadering, het deconstructiedenken, toont aan hoe belangrijk het is om taal te onderzoeken, zoals in dit onderzoek gedaan is.

Uit dit onderzoek is gebleken dat de koers van *Opzij* deels overeenkomt met de koers die Irene de Bel uitsprak bij haar aanstelling. Gelijkheid voor *Opzij* komt van twee kanten; van vrouwen zelf en van de maatschappij. Daardoor is gelijkheid volgens *Opzij* een combinatie van het gelijkheidsdenken en het verschildenken; zowel vrouwen zelf als de maatschappij moeten problemen omtrent de emancipatie van vrouwen erkennen, en beide partijen moeten hun verantwoordelijkheid nemen om deze problemen op te lossen.

Omdat dit onderzoek beperkt was tot de analyse van drie nummers van *Opzij* is het lastig om concrete uitspraken te doen over de inhoud van *Opzij*. Wel werd duidelijk dat het onderwerp 'Vrouwen aan de top' van groot belang is voor *Opzij*, omdat dit onderwerp in elk van de drie achtereenvolgende nummers meerdere malen aan bod kwam. Ook kwamen in deze analyse nauwelijks mannen aan het woord en was *Opzij* niet divers. Dat is in strijd met de koers die De Bel uitsprak bij haar aanstelling. Vervolgonderzoek zou kunnen uitwijzen in hoeverre mijn conclusies voor een grotere steekproef ook gelden. Bovendien zou een vergelijking tussen deze nieuwe koers van *Opzij* en *Opzij* onder eerdere hoofdredacteurs een interessant onderwerp zijn voor nieuw onderzoek.

De bijdrage van dit onderzoek aan andere onderzoeken rondom *Opzij* is dat *Opzij* een plek heeft gekregen in de theorie rondom gelijkheidsdenken en verschildenken, namelijk ertussenin. Daarnaast heb ik een 'nieuw tijdperk' onderzocht van *Opzij*, onder een nieuwe hoofdredacteur. Dit was nog niet eerder gedaan.

Literatuurlijst

De geanalyseerde artikelen zijn geraadpleegd via de online kiosk Blendle. Zie de bibliografie voor een link.

Bas, Merel. *Van dat voetstuk af!* MA thesis. Universiteit Leiden, 2014. Web. 26 May 2015.

Bracke, Sarah. "De Verbeelding van het feminisme." Interview by Geerts et. al.. *Tijdschrift voor Genderstudies* 17.1 (2014): 65-78. Web. 12 May 2015.

Buikema, Rosemarie, and Iris. Tuin. "Feminisme als strijdtoneel: Simone de Beauvoir en de geschiedenis van het feminisme." *Gender in Media, Kunst En Cultuur*. Bussum: Coutinho, 2007. 15-33. Print.

Buikema, Rosemarie, Gabriele Griffin, and Nina Lykke. "Gender Research with 'Waves'." *Theories and Methodologies in Postgraduate Feminist Research: Researching Differently*. New York: Routledge, 2011. 15-29. Print.

De Bel, Irene. "Hoofdredactioneel." *Opzij* Feb. 2015: *Blendle*. Web.
<https://blendle.com/i/Opzij/vastgeroeste-patronen/bnl-Opzij-2015041740185_vastgeroeste_patronen>

De Bel, Irene. "Van de redactie." *Opzij* Mar. 2015: *Blendle*. Web.
<https://blendle.com/i/Opzij/van-de-redactie/bnl-Opzij-20150326-36037_van_de_redactie>

De Bel, Irene. "Vastgeroeste patronen." *Opzij* Apr. 2015: *Blendle*. Web.
<https://blendle.com/i/Opzij/vastgeroeste-patronen/bnl-Opzij-20150417-40185_vastgeroeste_patronen>

Dijk, Teun A. "Principles of Critical Discourse Analysis." *Discourse & Society* (1993): 352-371. Print.

Dijkman, Anne. *Opzij&aan de kant met haar*. MA thesis. Radboud Universiteit Nijmegen, 2008. Nijmegen: Institute for Genderstudies, 2008. Print.

Eeftinck Schattenkerk, Lisa. *Omslagen van Opzij, 1972-2000*. MA thesis. Universiteit Utrecht, 2012. Web. 26 May 2015.

Fairclough, Norman. "Critical Discourse Analysis in Practice." *Language and Power*. London: Longman, 1989. 109-140. Print.

Hermes, Joke, and Véronique Schutgens. "A Case of the Emperor's New Clothes? Reception and Text Analysis of the Dutch Feminist Magazine *Opzij*." *European Journal of Communication* 7 (1992): 307-334. Web. 26 May 2015.

Hertzberger, Rosanne. "NRC Handelsblad - 3/8 - Rosanne Hertzberger." *Dromen over een Benneton wereld*. NRC Handelsblad, n.d. Web. 13 May 2015.

"Irene de Bel: De nieuwe hoofdredacteur van *Opzij*." *De Wereld Draait Door*. Prod. VARA. Amsterdam. 20 May 2014. Television.

Kennisinstituut Atria. "Atria." *Archief Opzij*. Atria, n.d. Web. 6 May 2015.

Kraak, Haro. "Irene De Bel Wordt Nieuwe Hoofdredacteur *Opzij* | Media | De Volkskrant." *De Volkskrant*. De Volkskrant, 20 May 2014. Web. 6 May 2015.

"Logo *Opzij*." Photograph. *100 Machtige Handen*. N.p., 2014. Web. 19 June 2015.

<<http://100machtigehanden.nl/assets/img/opzijLogo.png>>.

Margriet. "Voorwoord - *Opzij*." *Welkom Bij Opzij. Opzij*, 1 Sept. 2008. Web. 6 May 2015.

Midden, Eva. *Feminism in Multicultural Societies*. Diss. U of Cental Lancashire, 2010. Web. 10 May 2015.

Moreton-Robinson, Aileen. "Troubling Business: Difference and Whiteness Within Feminism." *Australian Feminist Studies* 15.33 (2000): 343-352. Print.

Overgoor, Ronnie. "Irene De Bel (*Opzij*): "Feminisme is Een Subtielere Strijd Geworden"." *Marketingfacts*. 7 Ditches T, 29 Sept. 2014. Web. 6 May 2015.

Redactie. "Collega-bladenmakers Vertellen Wat Er Mis is Met *Opzij*." *HP/De Tijd*. HP/De Tijd, 10 Oct. 2013. Web. 6 May 2015.

Schoon, Maaïke. "Alles is geoorloofd bij het waarmaken van ambities." *Opzij* Mar. 2015: *Blendle*. Web. <https://blendle.com/i/Opzij/alles-is-geoorloofd-bij-het-waarmaken-van-ambities/bnl-Opzij-20150326-35660_alles_is_geoorloofd_bij_het_waarmaken_van_ambities>

Schoon, Maaïke. "Angela Groothuizen - Ik moet mezelf steeds opnieuw uitvinden." *Opzij* Jan. 2015: *Blendle*. Web. <https://blendle.com/i/Opzij/angela-groothuizen---ik-moet-mezelf-steeds-opnieuw-uitvinden/bnl-Opzij-20150122-25862_angela_groothuizen_ik_moet_mezelf_steeds_opnieuw_uitvinden>.

Takken, Wilfred. "Irene De Bel Wordt De Nieuwe Hoofdredacteur Van *Opzij*." *Nrc.nl*. NRC Handelsblad, 20 May 2014. Web. 6 May 2015.

Van Paassen, Daphne. "Wetenschappelijk Bolwerk vanaf nu in vrouwenhanden." *Opzij* Apr. 2015: *Blendle*. Web. <<https://blendle.com/i/Opzij/wetenschappelijk-bolwerk-vanaf-nu-in->

vrouwenhanden/bnl-Opzij-20150417-40223_wetenschappelijk_bolwerk_vanaf_nu_in_vrouwenhanden>

Van Paassen, Daphne. "Wikimania." *Opzij* Feb. 2015: *Blendle*. Web.
<https://blendle.com/i/Opzij/wikimania/bnl-Opzij-20150219-29108_wikimania>

Van Wiggen, Femke. "Het maakt de liefde moeilijker." *Opzij* Sept. 2014: n. pag. *Blendle*. Web.
<https://blendle.com/i/Opzij/het-maakt-de-liefde-moeilijker/bnl-Opzij-2014092211805_het_maakt_de_liefde_moeilijker>.

"Vensters in een rond huis." *Vrouwenstudies in De Cultuurwetenschappen*. Ed. Rosemarie Buikema and Anneke Smelik. Muiderberg: Coutinho, 1993. 17-26. Print.

Weekbladpers. "Het Blad - Weekbladpers Media." *Home - Weekbladpers Media*. Weekbladpers, n.d. Web. 6 May 2015.

"What is feminism?" *What is feminism? A re-examination*. Ed. Mitchell Juliet and Ann Oakley. New York: Pantheon Books, 1986. 8-34. Print.

Zaretsky, Eli. "What is feminism?" *Labour/Le Travail* 22 (1988): 259-266. Web.

Verklaring kennisgeving plagiaatregels

Verklaring Intellectueel Eigendom

De Universiteit Utrecht definieert plagiaat als volgt:

Plagiaat is het overnemen van stukken, gedachten, redeneringen van anderen en deze laten doorgaan voor eigen werk.

De volgende zaken worden in elk geval als plagiaat aangemerkt:

- het knippen en plakken van tekst van digitale bronnen zoals encyclopedieën of digitale tijdschriften zonder aanhalingstekens en verwijzing;
- het knippen en plakken van teksten van het internet zonder aanhalingstekens en verwijzing;
- het overnemen van gedrukt materiaal zoals boeken, tijdschriften of encyclopedieën zonder aanhalingstekens of verwijzing;
- het opnemen van een vertaling van teksten van anderen zonder aanhalingstekens en verwijzing (zogenaamd "vertaalplagiaat");
- het parafraseren van teksten van anderen zonder verwijzing. Een parafraze mag nooit bestaan uit louter vervangen van enkele woorden door synoniemen;
- het overnemen van beeld-, geluids- of testmateriaal van anderen zonder verwijzing en zodoende laten doorgaan voor eigen werk;
- het overnemen van werk van andere studenten en dit laten doorgaan voor eigen werk. Indien dit gebeurt met toestemming van de andere student is de laatste medeplchtig aan plagiaat;
- het indienen van werkstukken die verworven zijn van een commerciële instelling (zoals een internetsite met uittreksels of papers) of die al dan niet tegen betaling door iemand anders zijn geschreven.

Ik heb bovenstaande definitie van plagiaat zorgvuldig gelezen en verklaar hierbij dat ik mij in het aangehechte BA-eindwerkstuk niet schuldig gemaakt heb aan plagiaat.

Tevens verklaar ik dat dit werkstuk niet ingeleverd is/zal worden voor een andere cursus, in de huidige of in aangepaste vorm.

Naam: Charlot Verlouw

Studentnummer: 3790797

Plaats: Utrecht

Datum: 18-06-2015

Handtekening:

